

ZAMAN YÖNETİMİ VE ALIŞIKANLIKLARIMIZ

وَالْعَصْرِ
إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ
إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ

Zamana andolsun ki, insan gerçekten ziyan içindedir. Ancak, iman edip de sâlih ameller işleyenler, birbirlerine hakkı tavsiye edenler, birbirlerine sabrı tavsiye edenler başka (Onlar ziyanda değillerdir). (Asr Süresi, 1-3)

نِعْمَتَانِ مَغْبُوتٌ فِيهِمَا كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ: الصَّحَّةُ وَالْفَرَاغُ.

İki nimet vardır ki insanların çoğu (onları değerlendirme hususunda) aldanmıştır: Sağlık ve boş zaman. (Buhârî, Rikâk, 1)

Değerli Müminler;

Yüce rabbimiz bizleri kendisine kulluk edelim diye var etmiştir ve bizlere dünyada kulluğumuzu gösterebileceğimiz bir ömür taktir etmiştir. Bizler, imtihan dünyasında amel defterimize yazdıracağımız sevapları, işte bu sınav süresi içinde yerine getirmekle mükellefiz. Dolayısıyla, verilen süreyi akılcıca değerlendirip sınavda başarılı olan öğrenci gibi bizler de bize verilen zaman nimetini en iyi şekilde değerlendirerek kuruluşa erenlerden olmaya gayret göstermeliyiz.

Fizik kurallarının geçerli olduğu bu hayatta hepimiz, zamanın içinde yaşamaya mecburuz. Zamanın dışına çıkma ya da zamanı durdurma gibi bir gücümüz yok. Zaman durmadan akan bir mefhumdur ve geçen zamanın geriye gelme ihtimali yoktur. Zamanı diğer nimetlerden üstün kılan özellik de budur. Elde olmayan her şey elde edilebilir, kaybedilen her şey geri kazanılabilir ama geçip giden bir zaman asla geri getirilemez. İnsan, özellikle zamanın bu yeri doldurulamaz kıymetinin farkında olmalıdır.

Nitekim Rabbimiz, Kuran’da, fecir vakti, şafak vakti, kuşluk vakti, gece, gündüz, asr gibi zaman dilimlerine yemin ederek dikkatleri paha biçilmez bu zaman nimete çekmektedir. Mevlamız, ayeti kerimelerle insanlara bir zaman algısı sunmakta, ihata edilemeyen ve devamlı akan bu devasa süreç içinde boğulmaktan kurtulacağımız çözüm yolları sunmaktadır.

(Biliyor musunuz?) Tarihte zaman karşısında insanı etkisiz konumunda görenler olmuş. Peygamber efendimizin döneminde yaşayan bir grup cahiliye insanı hayatlarını zamanın şekillendirdiğine inanıyorlardı. Dehrilik, olarak isimlendirin bu inanç mensupları her şeyin zaman içinde kendiliğinden meydana geldiğini, hayatın amaçsız bir süreç olduğunu iddia ettiler. Günümüzde ‘kendini hayatın akışına bırak’ anlayışını savunanların fikir babaları bunlardır. Ayeti kerime de Rabbimiz onların batıl düşüncelerini bizlere şöyle aktarıyor.

وَقَالُوا مَا هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا يُهْلِكُنَا إِلَّا الدَّهْرُ وَمَا لَهُم بِذَلِكَ مِنْ عِلْمٍ إِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ

Dediler ki: “Dünya hayatımızdan başka hayat yoktur. Ölürüz ve yaşarız. Bizi ancak zaman yok eder.” Bu hususta onların bir bilgisi yoktur. Onlar sadece zanda bulunuyorlar. (Casiye,24)

Her şeyin zaman içinde kendinden olduğunu ve kendiliğinden yok olacağını düşünen bir zihin, yaşama anlam yükleyebilir mi? Kendini rüzgarın önünde gelişigüzel savrulan bir toz yığını olarak telakki eden biri, bir amaç için yaşadığını düşünebilir mi? Hayır. Günümüzde de maalesef, Dehriliğin modern versiyonu yaklaşımlar görülmektedir. Ölümle birlikte hayatının son bulacağını düşünen, dolayısıyla bu dünya hayatının amaçsız ve kaygısız bir şekilde geçiren çarpık zihinlere rastlıyoruz. Popüler kültür, modern kölelerini ‘dünyaya bir kere geliyorsun tadını çıkar, bu dünyaya eğlenmek ve zevk almak için geldin’ gibi sloganlarla zamanın içinde savrulacağı bir yaşama yöneltiyor. Bu hayata rastgele geldiğini ve gideceğini düşünen biri, kendini ahlaklı davranmak zorunda hissetmez. Kul hakkını girme, harama bulaşma hassasiyeti gütmaz. Çünkü onlar için zaman sadece ilerisi düşünülmeden yaşanan an’lar bütünüdür.

Oysa İslam insanlara, ölümle birlikte kırılmaya mahkum şişeler hükmünde olan bu fani dünya yaşantısını, baki olana tebdil ettirmenin yollarını gösteriyor. Dünyada yaptığımız amellerin, dünyayı aşan boyutlarının olduğunu bildiriyor. Zamanı nasıl kıymetlendirmemiz gerektiğinin ve nasıl geçirmemiz gerektiğinin dersini veriyor. Tabiri caizde bize zamanı aşma eğitimi veriyor. Bunu freni olmayan bir arabada giden birine benzetebilirsiniz, kişi giden arabayı durduramasa da direksiyon kontrolünü sağlayarak içinde bulunduğu aracı istediği tarafa yönlendirebilir. İşte İslam bize böyle bir arabayı nasıl kullanacağımızı öğretiyor.

Dinimizin bizlere sunduğu en önemli bakış açıcı, hayatın sadece dünya hayatından ibaret olmadığı inancıdır. Ölümünden sonra yapılanların karşılığının görüleceği başka bir hayatın –ahiret hayatının- olduğuna inanan biri zamanını eğlenceyle geçiremez. En büyük ödül olan cenneti kazanmak için kendisine verilen ömür sermayesini adi işlere harcamaz. Düşünün, elindeki kıymetli altınları çöpe atan birini görseniz ne düşünürsünüz? Aklını kullanmayan bir sefih olduğunu düşünürüz değil mi? Peki zaman altından daha mı az kıymetli? Eğer zaman, parayla alınıp satılan bir meta olsaydı herhalde dünyadaki en pahalı eşya olurdu. Hatta devletler zamanlarını çoğaltmak için birbirleriyle savaşır, zaman stokları yapar, belki de illegal zaman toplama baronları bile olurdu. Peki, bu kadar kıymetli olan zamanı boşa harcayanın, çöpe altın atan adamdan ne farkı var. Peygamber Efendimiz zamanın kıymetine dikkati çekmiş, bu kıymete karşı gafil kalınmaması uyarısında bulunarak bizleri uyarmıştır.

نِعْمَتَانِ مَغْبُوتٌ فِيهِمَا كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ: الصَّحَّةُ وَالْفَرَاغُ

İki nimet vardır ki insanların çoğu (onları değerlendirme hususunda) aldanmıştır: Sağlık ve boş zaman. (Buhârî, Rikâk, 1)

Yani, peygamber efendimiz bizlere bu iki nimetin yeri doldurulamaz değerini sakın aklınızdan çıkarmayın, diyor. Aklınızdan çıkarırsanız aldanırsınız. ‘İyi ki’ diyenler safından olmak yerine ‘keşke’ diyenler safında olanlardan olursunuz.

Değerli Kardeşlerim

Rabbimiz, bizim zaman ve tarih bilincimizi açık tutmamızı murat ediyor. Çünkü zamanı iyi değerlendirmek hata payını aza indirmekle olur, bunun da yolu geçmiş tecrübelerinden ders almaktır. Kur'an'ın yaklaşık üçte biri kıssalardan –yani- tarihi yaşanmışlıklardan oluşur. Her çağda her insanın hayatına dair dersler bulabileceği bu kıssalar kişiye ömür sermayesini faydasız deneme hayatlarla tüketmemesini salık verir. Gençlik zamanını Yusuf gibi iffetle geçir, hastalık zamanının Eyyüb gibi sabırla geçir, iktidar zamanını Süleyman gibi adaletle geçir, mesajını iletir. En verimli ve dolu kulluk hayatını öğrenmek isteyenler için Hz Nuh'un, Hz, İbrahim'in, Hz Musa'nın ve Peygamberimiz Hz Muhammed'in yaşadıklarına yöneltir, kalitesiz meşgaleler içinde yuvarlanarak vakti heba etmeme şuurunu aşılır. Tarihen sabittir ki, tarihten ibret almayan, ibret olmaya mahkum olur. Aynı hatalı şeyleri yaparak farklı sonuçlar beklemek akıl işi değildir. Şeytanın taktiklerini bilmeyen, zulüm ve günahın tarihini bilmeyen bir kişinin hataya düşmesi muhakkaktır. Geleceğini payidar edecek olan milletler nesillerine 'din ve dün' dersi veren milletler olacaktır. Hisse alınmayan kıssalar anlatılır durur. Hani diyor ya Akif'imiz

Geçmişten adam hisse kaparmış... Ne masal şey!

Beş bin senelik kıssa, yarım hisse mi verdi?

“Târîh”i “tekerrür” diye ta'rîf ediyorlar;

Hiç ibret alınsaydı, tekerrür mü ederdi?

Değerli Kardeşlerim

Dinimiz ibadetlerle bizlere zaman farkındalığı kazandırıyor ve bizi zamanın içinde kaybolmaktan kurtarıyor. Mesela, namazı düşünelim. Neden rabbimiz, namazlarımızı bir seferde istediğimiz bir vakitte değil de, belli aralıklarla dünün farklı zamanlarında kılmamızı emrediyor. Güne Allah'ın çağrısına kulak vererek başlıyor, günü Allah'ı zikirle bitiriyoruz, günün en yoğun ve hareketli zamanında rabbimiz bizi ibadete çağırıyor. Yani kul, günde beş vakit kendine kulluğu hatırlatıyor. Allah'ı, ahireti, yaptıklarının bir gün hesabını vereceğini devamlı kendine telkin eden bir kişi, vaktini heba edebilir mi? Elini harama uzatabilir mi, ağzından yalan-dolan çıkabilir mi, bile isteye kul hakkına girebilir mi? Günde beş vakit kulluğunu hatırlayan bir kişinin zaman algısı değişir. Vaktini öncelikle kulluk vazifesine ayırması gerektiği olduğu şuuruyla yaşar. İki eli kanda dahi olsa, hiçbir dünyevi meşgalenin kulluktan önce gelmediği bilinciyle ibadete koşar. Namazda gözü olduğu için kulağı devamlı ezandadır bu kulun. Allah yokmuş gibi davranmaz. Şeytan şuru açık olan böyle bir kula lades yapamaz.

Otobüs bileti alırken namaz saatlerini dikkate alır, kulluğunu düşünür. Alışveriş yaparken haramı-helali dikkate alır, kulluğunu düşünür. Çocuğunu yetiştirirken emanetçi olduğunu dikkate alır, kulluğunu düşünür. Ömür içinde kulluk vazifesi o kadar önemlidir ki, mümin dünya hadiselerine takılıp kalmaz, imtihan sürecinin bir kronometre gibi durmaksızın aktığını bilir, olduğu yerde donup kalmaz.

İnsan, başına gelen sarsıcı olaylarda dahi imtihanın devam ettiği bilincinde olmalıdır. Nitekim Peygamberimiz

"Allah'a ve ahiret gününe inanan bir kadının, bir ölünün arkasından üç günden fazla -süslenmeyi terketme anlamında- matem tutması (hidâd) helâl değildir. Ancak kocası müstesna, onun ölümü için dört ay on gün 'hidâd' yapması gerekir." (Buhârî, Cenâiz 31)

hadisiyle ölenle ölmeyeceğini, kişinin imtihanına belirli bir süre yas tuttuktan sonra devam etmesi gerektiğini ifade eder. Düştüğü yerde kalmak bir mümine yakışmaz, ayağa kalkmalıdır. Varını mı kaybetti, iflas mı etti, sızlanmayı bırakıp helalinde yeniden çalışmaya gayret etmelidir. Günaha mı girdi, tövbesini defalarca yine mi bozdu ümitsizliğe düşmeyi bırakıp kendini ıslah etmeye yönelmelidir. Ecel kendisin gelene dek yarışın bitmediğini aklından çıkarmamalıdır. Takva yarışı öyle bir imtihan süreci içinde gerçekleşiyor ki, durmak zarardır, pedalı çevirmeyi bıraktığınızda düşersiniz.

Değerli Kardeşlerim

İnsan boşa geçirilen zamanı ziyan saymalıdır. Nitekim rabbimiz ayeti kerime'de

فَإِذَا فَرَغْتَ فَانصَبْ

O halde bir işi bitirince hemen diğerine koyul. (İnşirah Süresi, 7)

ayetiyle peygambere efendimiz özelinde bütün Müslümanlara boşa kalınmaması, atıl olunmaması emrinde bulunur. İslami yaşantıda boşa kalmak, atalet içinde olmak gibi bir durum yoktur. Müslümanın dinlenmesi hatta eğlencesi bile anlamsız ve amaçsız bir uğraş olmamalıdır. Bu açıdan bakıldığında, günümüzde tatil adı altında insanların sadece bedensel hazlarını yaşadıkları vakit geçirme tasavvuru İslam'ın ruhuna uygun değildir. Aynı şekilde sabahdan akşamda kadar kahvehane köşelerinde vakit öldürmek, ömür israfıdır ve israf haramdır.

Şeytanın insanı kandırma konusundaki en sinsi taktiklerinden biri, insanı faydasız ve malayani işlerle meşgul etmesidir. Şeytan ataletle kandıramadığı insanları faydasız işlerle oyalayarak kandırmaya çalışır. İnsanın biriktirme hırsını tahrik ederek, ömrünü heba etmesine sebep olur. Bütün parasını köpüğe yatıran bir adam ne elde edebilir? Ayeti kerime de rabbimiz buyuruyor.

الْهَيْكُمُ التَّكَاثُرُ حَتَّى زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ

Çoklukla övünme yarışı sizi kabirlere varıncaya kadar oyaladı (Tekasür,1-2)

İnsanın bütün zamanını, enerjisini, bilgisini, kabiliyetini ölümle bir gün anlamsız hale gelecek dünya birikimine sarf etmesi ne acıdır. Ahiret, dünya metanın geçmediği yerdir. Paranın hükümsüz olduğu bir yerde değeri olur mu? Ahirette geçer akçe, dünya birikimi değil salih ameldir, depolananlar değil sarf edilenlerdir. İşte günümüzde popüler kapitalist kültür, envaı çeşit ucuz eğlence araçlarıyla insanı oyalıyor, verdiği narkoz etkisiyle güzel bir hayat yaşıyor hissi vererek insanı aldatıyor. Rabbim bizleri bu tuzağa düşmekten muhafaza eylesin.

Değerli Cemaat, (Sesim arka taraftan duyuluyor mu, burası önemli, size çok önemli gördüğüm bir hadis nakledeceğim, dikkat edin !)

Peygamber Efendimiz, arkadaşlarıyla bir yerden geçerken güvercin peşinde koşuşturan bir adam görürler. Efendimiz anlam veremediği bu boş ve faydasız uğraşı şeytanla ilişkilendirerek şöyle der;

شَيْطَانٌ يَنْبَغُ شَيْطَانَةً

(Bu adam) şeytan kovalayan bir şeytandır. (Ebû Dâvûd, Edeb, 57)

Boş işler peşinde koşanların artık şeytanın oyuncağı hale geldiğini ifade ediyor, efendimiz. Bence bu hadisi, bir buçuk saat maç izleyip bir hafta onun yorumunu yapanların düşünmesi gerek, amaçsız bir şekilde telefonu eline alıp sosyal medyada saatlerce video izleyenlerin düşünmesi gerek, yatağından öğle vaktinde kalkıp sabah kahvaltısını yapanların düşünmesi gerek. Ufak dünyevi menfaatler için yıllarını sarf edenlerin düşünmesi gerek.

Zamanın birinde hünerlerini sergilemek için mahareti olan insanlar, padişahın huzuruna çıkarılır. Derler ki ; ‘Padişahım bunlar arasında öyle hünerli biri var ki, bir ipliği on metreden iğne deliğinden geçirebiliyor. Padişah ve yaverleri böyle bir şeye ihtimal vermeseler de adamın hünerini görmek isterler. Adam gelir, gerçekten de on metreden attığı ipliği iğne deliğinden geçirir. Padişahın hayran kaldığı bu gösteri karşısında adam gururlanır ‘padişahım ben bunu yapabilmek için kırk yıl çalıştım’ der ve padişahı bir taltif bekler. Padişah yanındakilere ‘bu adama 40 altın verile’ der, adam tam sevinçle yanından çıkacakken ‘ardından 40 da sopa vurula’ der. Adam, ‘padişahım altını anladım da sopa ne için, bir kusur mu işledik’ deyince, Padişah şöyle cevap verir ‘Altılar hünerin içindi, sopalar ise böyle faydasız, gereksiz ve malayani bir iş için kırk yılını heba ettiğin için’

Zamanı kötüye kullanmak pişmanlıktır. Ahirette bu pişmanlığı yaşayanlar tekrar kendilerine mühlet verilmesini isteyecekler ama kabul edilmeyecek. Ayeti kerime de rabbimiz bu gerçeği bizlere haber veriyor.

وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الْمُجْرِمُونَ نَاكِسُوا رُءُوسِهِمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ رَبَّنَا أَبْصَرْنَا وَسَمِعْنَا فَارْجِعْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا إِنَّا مُوقِنُونَ

O günahkârların, Rableri huzurunda başlarını öne eğecekleri, ‘Rabbimiz! Gördük duyduk, şimdi bizi (dünyaya) geri gönder de, iyi işler yapalım, artık kesin olarak inandık’ diyecekleri zamanı bir görsen (Secde,12)

Böyle bir müstakbele maziye feda etmeye değer mi? Mehmet Akif Ersoy’un şirinde belirttiği gibi.

O kadar sa'y-i belîğin bu sefalet mi sonu?
Biri evvelce eğer söylemiş olsaydı bunu,
Çalışıp ömrümü çılgınca heba etmezdim,
Ben bu müstakbele mazimi feda etmezdim!

Değerli Kardeşlerim

Her nimetin bir hesabı olacak, zaman gibi büyük bir nimetin hesabını vermek de bu minvalde çetin olacaktır. Nitekim peygamber efendimiz de bu gerçeğe işaret etmiştir.

İnsan, hesap günü, ömrünü nerede tükettiğinden, servetini nasıl kazanıp nerede harcadığından, ne gibi işler yaptığından, bedenini nasıl yıpratığından ve bildiklerini yaşayıp yaşamadığından sorguya çekilmedikçe Allah"ın huzurundan ayrılamaz (Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 1)

O halde bir Müslüman, vakti öldürmenin değil doldurmanın gayretinde olmalıdır. Bir mümin zaman tasavvuru, ilerlemecidir. Onun İki günü aynı olamaz. Eğer bugün bir şey biliyorsa yarın onu ikiye çıkarır, bugün bir iyiliği varsa yarın onu ikiye çıkarır, bugün bir hatası varsa yarın onu bire indirir. Aynı şeyi yapma alışkanlığına yakalanmış biri kişi hiç yaşamamış gibidir. Elli yılı aynı geçen bir adam, bir gün yaşamış demektir. Peygamber efendimizin hiçbir zaman bir saate endekli bir mesaisi olmadı, sabah işe gidip akşam işten gelen bir yaşam ritüeli olmadı. Mescide giderken bile farklı yollardan gitmeyi tercih eden bir peygamberin hayatından önemli derslerden biri de hayatı monotonlaştırmamak olsa gerektir. İstese insan, hayatı öyle doldurur ki, ‘canım sıkıldı’ deyimini kullanamaz. Hiçbir planlanmış işi olmasa dahi oturduğu yerden kalkıp insanlara selam vererek bile ahiret heybesine bir sevap atabilir. Nitekim Abdullah bin Ömer, Hz peygamberden aldığı dersle mümin kardeşleriyle yakınlık kurmak için alışveriş yapma ihtiyacı olmasa dahi çarşıları dolaşır insanlara selam verirmiş.

Ama gelin görün ki bireysel yaşam tarzının yaygınlaştığı bu çağda, eskiden insanın vaktini alan bir çok işi makinalar yapmasına rağmen insan yine de kendine vakit ayıramadığından şikayet ediyor. Zamanın çabuk geçtiğinden yakınıyor. Gerçekten öyle mi? Dünya mı hızlı dönüyor yoksa insan mı vakti boşa harcıyor.

Peygamber Efendimiz'in **zaman kısalmadıkça kıyamet kopmaz**¹ dediği ahır zamanda yaşıyoruz herhalde. Oysa dünyada herkes imtihan olacak kadar yaşar, ölecek kadar yaşar. Mesele az yada çok yaşamış olmak değil ömre ne sığdırıldığıdır. Mesela başta Efendimizi düşünelim, 63 yıllık zaman neler sığdırmamış ki. İslam önderlerine, alimlerine, mücahitlerine bir bakın, hepsinin az zamanda ömürlerinin üzerinde büyük işler yaptıklarına şahit olacaksınız. 53 yıllık ömründe 500'e yakın risale ve kitap yazan İmam Gazzali ye bunu nasıl yapabildiği sorulduğunda ‘Bana zaman içinde zaman bahsedildi’ şekilde cevap verir. Bizler bu cevabı ihtiyaçlarımızı asgari düzeye indirip diğer vakitleri doldurmak şeklinde anlayabiliriz. Eee bu arada, insana günde 5 saat uyku yetermiş, uzmanlar öyle söylüyor.

Değerli Kardeşlerim, dikkat buyurun

Rabbimizi zamana yemin ederek diyor ki, hepiniz kaybedeceksiniz, ziyana uğrayacaksınız. Yani, gördüğümüz türlü eğitimler, aldığımız diplomalar, kazandığımız taktir, ödül ve iltifatlar, söylediklerimiz, yazdıklarımız, çizdiklerimiz velhasıl hayatta bizi öne geçirdiğini zannettiğimiz hiç bir şey bizi bu ziyandan kurtaramayacakmış. Dünyaya ait olan dünyada kalacakmış, dünyada insanın sahip olduğunu düşündüğü her şey, el-Varis olan Allah'a miras kalacakmış.

Yok mu bu ziyandan kurtulmanın bir çaresi, yok mu dünyanın ötesine yollayacağımız bir şeyler. Yok mu bu içinde yaşadığımız zamanı aşmanın bir formülü, yok mu bu fani hayatı

¹ Buhari, istiska,27

baki kılmanın bir yolu. Bu sorular kaybetmemek için çırpınan her akıllı insanın sorması gereken sorular olmalı değil mi?

Allah kullarına olan engin rahmetiyle ziyandan kurtulmanın yolunu gösteriyor bize.

وَالْعَصْرِ ۝ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ ۝
إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ

Zamana andolsun ki, insan gerçekten ziyan içindedir. Ancak, iman edip de sâlih ameller işleyenler, birbirlerine hakkı tavsiye edenler, birbirlerine sabrı tavsiye edenler başka (Onlar ziyanda değillerdir). (Asr Süresi, 1-3)

Bakiye uzatana bir hayat yaşayanlar ömrü bereketli olanlardır. Onlar dünyayı geçici görüp gideceği yeri arzulayanlardır. Ölümü yok oluş olarak değil mükafata ermek için bir geçiş olarak görenlerdir. Hani diyor ya üstad Necip Fazıl;

O dem ki, perdeler kalkar perdeler iner
Azrail’e hoş geldin diyebilmekte hüner.

Rabbimiz bizleri Ömrünü bu bilinçle geçiren kullarından eylesin . AMİN

Hazırlayan ; Hasan Efiloęlu / Sakarya İl Vaizi